

Türkiye’de Hadis Usûlü Alanında Hazırlanan Tezler -Bir Liste Çalışması-

Betül YILMAZÖRNEK*

I. Giriş

Türkiye’de resmî anlamda İlähiyat yükseköğrenimi, 1924 senesinde İstanbul Dârulfunûn’una bağlı bir İlähiyat Fakültesi açılmasıyla başlamıştır. Ancak söz konusu kurum 1933 tarihinde çıkarılan bir kanunla kapatılmış, onun yerine açılan fakat öğrenci almayan İslâm Tetkikleri Enstitüsü de hayatiyetini 1941’e kadar sürdürebilmiştir.¹ Bu durum, Türkiye’de 1933 senesinden itibaren İlähiyat eğitimi alanında bir fetret dönemi yaşanmasına sebebiyet vermiştir, 1949 yılında Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi’nin açılması bu sahada yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ankara İlahiyat ilk mezunlarını 1953’te vermiş, bu tarihten itibaren özellikle asistanlık kadrosuna alınanların hazırladıkları doktora tezleriyle de ilk akademik mahsullerini ortaya koymaya başlamıştır, 1971 yılında açılan Erzurum Atatürk Üniv. İlähiyat Fakültesi, Türkiye’deki İlähiyat Fakültelerinin sayısını ikiye çıkarmıştır.² 1982 yılına gelindiğinde ise Yükseköğretim Kurumu’nun aldığı bir kararla tüm Yüksek İslâm Enstitüleri İlahiyat Fakültelerine dönüştürülmüş ve bu yeni kurumlarda da akademik çalışmalar hazırlanmaya başlanmıştır.³ Yine bu yıllarda Sosyal Bilimler Enstitü-

* MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis, İSTANBUL.

¹ Mahmut Kaya, “İslâm Tetkikleri Enstitüsü”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, XXIII, s. 56.

² İlähiyat Fakülteleri’nin ayrıntılı tarihçesi için bk. Mustafa Öcal, “İlahiyat Fakültelerinin Tarihçesi”, *Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sayı 1, cilt 1, s. 116.

³ Türkiye’de ilk Yüksek İslâm Enstitüsü 1959 tarihinde İstanbul’da açılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Mustafa Öcal, “Yüksek İslâm Enstitüsü”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, XLIV, s. 48.

leri'nin açılması, üniversite kadrosunda olmayan araştırmacıların da bu faaliyet alanına dâhil olabildiğini sağlamıştır.⁴ Böylece 1980 sonrası İlahiyat fakültelerinde akademik çalışmalar büyük hız kazanmış; bu durum, diğer branşlarda olduğu gibi hadis alanında da sayıları yüzlerle ifade edilebilecek yüksek lisans ve doktora çalışması yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Türkiye'de bir İlahiyat fakültesinin hadis bölümü bünyesinde hazırlanan ilk tez, 1957 yılında Talat Koçyiğit tarafından tamamlanan, "*Hadislerin Toplanması ve Yazı İle Tesbiti*" başlıklı doktora tezidir.⁵ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi İSAM'ın hazırladığı *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu*'nda, 2010 senesine kadar hadis branşında hazırlanan toplam 869 tez tespit edilmiştir. Katalogda bunların 196'sı doktora, 667'si yüksek lisans tezi olarak belirlenmiş, ayrıca 6 doçentlik tezi⁶ kaydedilmiştir.⁷ 2010-2014 yılları arasında hazırlanan tezler de ilave edildiği zaman bu sayı bini aşmaktadır.⁸

İlahiyat fakültelerinin hadis bölümlerinde hazırlanan tezler içerikleri açısından incelendiğinde araştırmacıların, kitap ve şahıs tanıtımlarından hadis tahric ve tenkidine, sünnetin çeşitli meselelere yaklaşımını konu alan araştırmalardan anket ve istatistiklere kadar pek çok alanda çalıştıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu tezler içerisinde hadis usûlü ve usûl târihi ile ilgili olanlar ise 210 civarındadır.⁹ Bunlardan 80 kadarınının doktora, 130 kadarınının da yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, İlahiyat Fakülteleri'nin hadis bölümlerinde hazırlanan hadis usulü ile alakalı tezler, konunun temel başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Araştırma esnasında öncelikle İSAM'ın *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu*'ndan, ve yine İSAM'ın internet sitesinde hizmete açılan "*İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu Veri Tabanı*"ndan faydalanılmıştır. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu'nun internet sitesindeki "*Ulusal Tez Merkezi*" veri tabanına ve Yavuz Ünal'ın *Cumhuriyet Türkiye'si Hadis Çalışmaları* adlı eserine de zaman zaman müracaat edilmiştir. Çalışmada usûl ile alakalı tezler sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Bu bağlamda öncelikle "Kavramsal Olarak Sünnet ve Hadis" ve "Usûl Tarihi ve

⁴ Bk. Ahmet Yücel, *Hadis Tarihi*, İstanbul 2012, s, 266-267.

⁵ Bu tarihten önce, Fuad Sezgin tarafından İstanbul Üniv. Arap Dili ve Edebiyatı bölümünde *Buhârî'nin Kaynakları* başlıklı bir tez hazırlanmış olduğu hatırlatılmalıdır, 1956 yılında yayımlanan bu eser, bir İlahiyat Fakültesi bünyesinde olmamasına rağmen hadisle ilgili Türkiye'de hazırlanan ilk akademik çalışma konumundadır.

⁶ Doktora üstü çalışmaların sayısını net olarak belirleyebilmek için konu hakkında özel bir çalışma yapmak gerekmektedir.

⁷ Bk. İsmail E. Erünsal, Mustafa Birol Ülker, Fatih Çardaklı, *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2010)*, İstanbul 2012, s, 16, 18.

⁸ Bk. <http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php>

⁹ İlerde de ifade edileceği üzere bu sayıma "metin tenkidi" ve "hadis ilimleri" gibi, müstakil olarak listelenebilecek konulardaki tezler ile hadis usulü kavramlarını bir kitap, şahıs veya konu özelinde inceleyen tezler de dâhil edilmiştir. Farklı kriterlere dayanan bir listelemeye farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Literatürü” ile ilgili tezler, sonra ise hadis usulünün temel meseleleri olan “Râvî”, “Rivâyet ve İsnad” ve “Mervî” meseleleriyle ilgili tezler sıralanmıştır. Ardından, “Hadis Tenkîdi”ne dair tezler ile “Sünnet ve Hadisle İlgili Yaklaşımlar”ı konu alan tezler verilmiş, son olarak da “Hadis İlimleri” ile ilgili tezler listelenmiştir. Okuyucuya kolaylık sağlamak açısından çalışma şu çerçevede sunulacaktır:

A. Kavramsal Olarak Sünnet ve Hadis

B. Usûl Tarihi ve Literatürü

C. Râvî İle İlgili Meseleler

1. Râvî Tabakaları
2. Çeşitli Râvî Kategorileri
3. Râvî Kusurları
4. Râvî Tenkîdi

D. Rivâyet ve İsnad İle İlgili Meseleler

1. Rivâyet ile İlgili Meseleler
2. İsnad ile İlgili Meseleler

E. Mervî İle İlgili Meseleler

1. Bilgi Değeri Açısından Hadis
2. Sıhhat Durumuna Göre Hadis
3. Senedin Müntehâsına Göre Hadis

F. Hadis Tenkîdi

1. Genel Olarak Hadis Tespit ve Tenkîdi
2. İsnad Tenkîdi
3. Muhtevâ Tenkîdi
4. Metin Tenkîdi

G. Sünnet ve Hadis İle İlgili Yaklaşımlar

1. İslâm Âlimlerinin Sünnet ve Hadisle İlgili Yaklaşımları
2. Ekollerin Sünnet ve Hadisle İlgili Yaklaşımları

H. Hadis İlimleri

1. Ricâl Tenkidi İlmi
2. İlelü’l-Hadis İlmi
3. Muhtelifü’l-hadis/Müşkilü’l-hadis İlmi
4. Esbâbu vurûdi’l-hadis İlmi
5. Garîbu’l-hadis İlmi
6. Nâsîh-Mensuh İlmi

7. Fıkhu'l-hadis İlmî

Listeye genel olarak hadis usûlü meselelerini teorik anlamda inceleyen yahut usûl literatürü hakkında bilgi veren tezler alınmış, ayrıca gerekli görülen yerlerde hadis usulü kavramlarını bir kitap, şahıs veya konu özelinde inceleyen tezler de dâhil edilmiştir. Bununla beraber, hadis usûlünden faydalanılmasına rağmen, -hadis tahrir ve değerlendirmeleri gibi- doğrudan usûle dair olmayan tezlerin kapsam dışı bırakıldığı ifade edilmelidir.

Çalışmada bazı tezler, birden fazla konuyla ilgili olmaları itibariyle birkaç başlık altında tekrar edilmiştir. Ancak pek çok konuyla irtibatlı bulunan tezlerin, kendilerine en yakın görülen başlıklar altında zikredilmesiyle yetinilmiştir. Tezlerin sıralanmasında tez muhtevaları esas alınarak, her bir başlıkla alakalı konu bütünlüğünü sağlayıcı birer silsile takip edilmeye çalışılmıştır. Sıralamada tezin hazırlandığı tarih dikkate alınmamıştır. Bununla birlikte “doktora ve üstü çalışmalar” ile “yüksek lisans tezleri” ayrı ayrı verilmiştir. Çalışma, hadis usulü alanında 2014 tarihine kadar hazırlanan tezleri kapsamaktadır. Ancak tespit edilemeyen veya çeşitli sebeplerle gözden kaçan tezlerin bulunabileceği hatırlatılmalıdır. Ayrıca devam etmekte olan tezlerin listeye alınmadığı da ifade edilmelidir.

Listenin araştırmacılara, çalışılmış konuları bir arada görebilmek, henüz çalışılmamış konular hakkında fikir edinmek ve çalışılması gereken konular hakkında analiz yapabilmek açılarından kolaylık sağlaması ümit edilmektedir.

II. Türkiye’de Hadis Usûlü ile Alâkalı Tezler

A. Kavramsal Olarak Sünnet ve Hadis¹⁰

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hz. Peygamber’in Kur’ân Vahiyi Dışında Bilgilendirilmesi, Faik Akcaoğlu, 2010. VI+700 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

Sünnet-Vahiy İlişkisi, Mustafa Genç, 2005. VII, 360 y., (Doktora), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Bilal Saklan).

Hz. Peygamberin Beşeri Yönü, Hacı Musa Bağcı, 1999, 423 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Hayri Kırbaoğlu).

Hicri İlk İki Asırda Farklı Şehirlerde Amel Telakkisi Oluşumunda Sünnet ve Hadisin Yeri, Halit Özkan, 2006. IX, 329 y. (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).

¹⁰ Şahıs ve ekollerin sünnet ve hadisle ilgili yaklaşımları “Sünnet ve Hadis İle İlgili Yaklaşımlar” başlığı altında verilecektir.

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Sünnet Kur'an İlişkisi, Saffet Sancaklı, 1989, 132 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Selman Başaran).

Hz. Peygamber'in Kur'ân Dışında Hüküm Koyması, Hüseyin Aksoy, 2002, 130 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Sünnetin Kur'an Dışında Hükümler Getirmesi Meselesi, Bünyamin Erul, 1989. IV, 100 y. (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Hz. Peygamberin Kur'an Dışındaki Hükümleri, Burak Yurtsever, 1999, 178. y. (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Hz. Peygamber'in Vahye Dayanmayan Davranışları, Ahmet Yolcu, 2005, 144 y. (Yüksek Lisans), Çukurova Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Ateş).

Hadislerde Sünnet Kavramı, Mehmet Avcı, 2009. VII, 162 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mehmet Özşenel).

Abdurrezzak b. Hemmam'ın Musannef'indeki Sünnete Muhalif Görülen Sahâbe ve Tabiün Görüşleri Işığında Sünnetin Teşri'i Değeri, Ahmet Keleş, 1991, 142 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Selahattin Polat).

Takriri Sünnet ve Sahih-i Buhari'deki Takrirler, Halit Özkan, 2000, 170 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Ahmet Yücel).

Sünnet'in Kur'an-ı Neshi Meselesi, Medet Coşkun, 1995, 179 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

B. Usûl Tarihi ve Literatürü¹¹

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadis İstilahlarının Doğuşu ve Gelişimi (Hicri ilk III asır), Ahmet Yücel, 1994, 204 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütü Çakan).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

İsnâdın Doğuşu, Emin Uz, 2012, 122 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Salih Karacabey).

Dirayetü'l-Hadis İlminin Doğuşu ve el-Muhaddisü'l-Fâsıl, İzzet Tosun, 1986, 106 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Selman Başaran).

¹¹ İslâm âlimlerinin hadis usûlü ile ilgili özel yaklaşımlarını konu alan tezlerin “Sünnet ve Hadis İle İlgili Yaklaşımlar” başlığı altında verileceği ifade edilmektedir.

- Hadis Usûlünde Muhteva Gelişimi*, Tahir Shaba, 2010, 124 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Hüseyin Kahraman).
- Hadis Usûlü Prensiplerinin Kaynağı Olarak Kullanılan Rivayetler*, Mustafa Ölmez, 2009, 270 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Aynur Uraler).
- er-Risâle ve Hadis İstilahları*, Fuat İstemi, 2011, 215 y., (Yüksek Lisans), Dicle Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ahmet Keleş).
- Sahihayn'da Usûl Bilgileri*, Eziz Cumayev, 2002, 118 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Salih Karacabey).
- Sahih-i Müslim Mukaddimesinin Hadis İlmi Açısından Değerlendirilmesi*, Abdurrahman Kurt, 2013. VII, 80 y., (Yüksek Lisans), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Fahri Hoşab).
- el-Hakim en-Neysâbüri ve Kitabı ma'rifeti ulûmi'l-hadis'i*, Mustafa Onat, 1996, 111 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Bilal Saklan).
- Hâkim'in Ma'rifetü ulûmi'l-hadis İsimli Kitabındaki Hadislerin Tahriri ve Değerlendirilmesi*, Kadir Ayaz, 2005, 157. (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mahmut Yeşil).
- Hadis Usûlü Açısından el-Hatib el-Bağdadi'nin İbnu's-Salah Üzerindeki Etkileri (Mukaddime ile kifaye arasında bir karşılaştırma)*, Hüseyin Kahraman, 1995, 143 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Ali Sönmez).
- Endüslü İbn Abdülberr'in Hadisçiliği ve Câmiu beyâni'l-ilm Adlı Eseri*, Rahim Çimen, 2002, 102 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mahmut Yeşil).
- Hadis Usûlü Edebiyatında Elfiyyeler, Irâkî ve Elfiyye'si*, Yusuf Teker, 2006, 96 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Emin Aşikkutlu).
- İbn Hacer el-Askalânî'nin Hadis Usûlcülüğü*, Betül Şimşek (Öztürk), 2007, 102 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mehmet Eren).
- Temel Usul-u Fıkıh Kitaplarının Sünnet Bölümlerinin Mukayese ve Değerlendirilmesi*, A. Kadir Evgin, 1992, 65 [4] y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Selahattin Polat).
- Osmanlı Müelliflerinden Yûsuf Zâhir Efendi ve Usûl-i Hadis'e Dâir Eseri*, Muhammed Masum Şenburç, 2004. V, 134 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).
- Tâhir el-Cezâiri ve Tevcihu'n-nazar Adlı Eseri Çerçevesinde Hadisçiliği*, Sacit Ekerim, 2005. XI, 92 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mehmet Eren).

Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi’ndeki Hadis Usulü İle İlgili Yazmaların Tavsif ve Tanıtımı, Emin Aşıkkutlu, 1985, 55 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

C. Râvî ile İlgili Meseleler

1. Râvî Tabakaları

a. Sahâbe

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar.

Sahabe Bilgisinin Tesbiti, Mahmut Yazıcı, 2014, 419 y., (Doktora), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

Ashabın Adaleti, Tevhit Bakan, 1993, 181 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

Sahabeye Yöneltilen Tenkitler, Mehmet Efendioğlu, 1998, 382 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Sahabenin Hadis Tahammül ve Nakil Faaliyetleri, Nevzat Aşık, 1976, 261 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Sahabenin Sünnet Anlayışı, Bünyamin Erul, 1996, 451 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadislerde Sahâbe Kavramı, Mustafa Solak, 2008. VI, 67 y., (Yüksek Lisans), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Abdulkadir Evgin).

Sahâbe Dönemi Hadis Rivâyetinde Tesebbüt, İklâl ve İksâr, Osman Arpaçukuru, 2006, 216 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).

Kütüb-i Sittede Sahabilerin Bizzat Gözümle Gördüm veya Bizzat Kulaklarımla Duydum Gibi Sözler Kullanarak Hz. Peygamber’den Naklettiği Rivâyetler, Merve Şengün, 2013, 201 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

Sahâbenin Yerleşim ve Vefat Yerleri, Abdulcelil Alpkıray, 2005. XIII, 172 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Sahabe Coğrafyası, Hüseyin Akgün, 1999, 125 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

Arap Olmayan Sahâbiler, Mehmet Efendioğlu, 1991, 267 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Sahâbi Hanımlar ve Hadis İlmi, Hatice Kurt, 2001, 160 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

Ensâr ve Hadis Rivâyeti, Mustafa Okullu, 2001, 227 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

İbn Hişâm'ın es-Sîretü'n-nebeviyye'sinde Sahâbe Bilgisi

Hazırlayan: İbrahim Sainkaplan, 2007, 110 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

İbn Sa'd'ın et-Tabakâtü'l-kübrâ'sında Sahâbe Bilgisi, Mehmet Zeki Bakırcıoğlu, 2007, 129 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

İbn Ebî Hayseme'de Sahabe Bilgisi, Aziz Gökçe, 2011, 113 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdullah Aydınli).

b. Muhadramun

Muhadramların Hadis İlmindeki Yeri, Osman Bilgen, 1998. XVI, 166 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Kemalettin Özdemir).

c. Tâbiün

- ♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar.

Tâbiünün Sünnet Anlayışı, Arif Ulu, 2006. XIV, 290 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

- ♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Maktû Hadis ve Delil Değeri, Mustafa Macit Karagözoğlu, 2007. X, 110 y., (Yüksek Lisans), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karataş).

2. Çeşitli Râvî Kategorileri

- ♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Mevâlî'nin Hadis Rivâyetindeki Yeri (Hicri I ve II. Asır), Mustafa Öztürk, 2002, 457 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

- ♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadis Rivâyetinde "Muammerûn" Olarak İsimlendirilen Râviler ve Rivâyetleri, Rabia Kurt, 2013. IX, 89, 15 y., (Yüksek Lisans), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Abdulkadir Evgin).

Hadis Rivâyetinde Fakih Ravi'nin Rolü, Hamdi Çilingir, 2008. IV, 129 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

3. Râvî Kusurları

a. Adaletle Alâkalı Görülen Kusurlar

- ♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Bid'at Ehlinin Hadis Rivâyeti, Mehmet Şimşek, 1982, 134 y., (Doçentlik). Ankara Üniv.,

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadis Usûlü Açısından Bid’at Ehli Râviler ve Rivâyetlerinin Değeri, Yusuf Güneş, 1999, 131 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Raşit Küçük).

Hadis Usûlünde Ehl-i Bid’at Problemi ve Uygulamadaki Yansımaları, Zehra Özdemir, 2007, 222 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Toksarı).

b. Zabtlı Alâkalı Görülen Kusurlar.

Hadisin Kabul ve Reddine Zabtlı Kusurlarının Etkisi

Hazırlayan: Gülsüm Akkoç, 2012, 113 s., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Ayşe Esra Şahyar).

Hadis Usulünde İhtilâf, Mehmet Fatih Kaya, 1998, 63 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Akyüz).

4. Râvî Tenkidi

a. Teorisi

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar.

Hadis İlminde Râvilerin Güvenilirliği Meselesi, Abdullah Karahan, 2002, 262 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

İslâmî Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu, Sait Mehmet Hatiboğlu, 1962. II, 131 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Muhammed Tayyib Okıç).

Hadiste Ricâl Tenkidi: (Cerh ve ta’dil ilmi), Emin Aşıkutlu, 1992, 191 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Cerh-Ta’dil İlminin Hicri İlk İki Asırdaki Gelişim Seyri, Halil İbrahim Turhan, 2014, 594 s., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ramazan Ayvalli).

Ashabın Adaleti, Tevhit Bakan, 1993, 181 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

Sahabeye Yöneltilen Tenkitler, Mehmet Efendioğlu, 1998, 382 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadis Râvisinin Fazileti Hakkındaki Rivâyetlerin Değerlendirilmesi (el-Muhaddisü’l-fâsil özelinde), Mustafa Göktaş, 2006, 256 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yücel).

Tarih ve Hadis Disiplini Açısından Güvenilirlik Sorunu: İbn İshak ve Vâkidi örneği, Gönül Kolkıran, 2004. VI, 166 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv.,

(Dan.: Doç. Dr. Ali Dere).

Cerh ve Tadil İlminin Hadis İlimleri Arasındaki Yeri ve Önemi, bdurrahman Memiş, 1991, 80 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Ramazan Ayvalli).

Cerh ve Ta'dilde Mezhep Taassubu, Sabri Kızılkaya, 1998, 263 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Hayri Kırbasoğlu).

Ta'dil Lafzı ve Unvan Olarak Hâfız Terimi, Betül Yılmazörnek, 2014, 124 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yücel).

b. Cerh-Ta'dille İlgili Yaklaşımlar

İmam Nesâî ve Cerh-ta'dil Metodu, Mustafa Dönmez, 1998, 135 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Salih Karacabey).

Zehebi ve Mizânü'l-itidal'indeki Cerh ve Tadil Metodu, Azime Güleç (Topçu), 1997, 117 y., (Yüksek Lisans), Süleyman Demirel Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Çelik).

Yahya b. Main ve Cerh ve Ta'dildeki Metodu, Erdiñç Ahatlı, 1992, 109 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selman Başaran).

Ukaylî'nin Kitâbu'd-Du'afâi'l-kebir'i ve Cerh-ta'dil Metodu, Şule Coşkun (Ersöz), 2001, 104 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Ali Sönmez).

c. Cerh-Ta'dille İlgili Literatür

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadis İliminde Rical Kitapları ve İlmi Değerleri (H. VI-X / M. XII-XVI. asırlar), Mehmet Eren, 1997, 519 y., (Doktora), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu).

Duafâ Literatürü Doğuşu, Gelişimi, Başlıca Özellikleri ve Rivâyetü'l-Hadis Kitaplarıyla İlişkisi, Mustafa Macit Karagözoğlu, 2013, 297 s., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadis Tarih İlişkisi ve Buhârî'nin et-Tarihü'l-evsat'ındaki Metodu, Nilgün Öksüz, 2005, 105 y., (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Yardım).

Ebu İshâk el-Cüzcânî (259 / 873) ve Ahvâlü'r-Ricâl Adlı Eseri, Mohammad Yusuf Mohammad İsmail, 2012, 124 y., (Yüksek Lisans), Necmettin Erbakan Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Muhittin Uysal).

Cemâleddin el-Kâsımî'nin el-Cerh ve't-ta'dil Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Kaynak Tetkiki, Abdülvehap Kerim, 2001. IX, 47, 56 y., (Yüksek Lisans),

Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mehmet Emin Özafşar).

Şîa’da Ricâl İliminin Gelişimi ve Bu Alanda Yapılan Çalışmalar, Necmettin Oğur, 2002, 148 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

D. Rivâyet ve İsnad İle İlgili Meseleler

1. Rivayet ile İlgili Meseleler

a. Hadis Öğrenim ve Öğretimi

Hadis Usûlü Kaynaklarına Göre Hadis Öğrenim ve Öğretim Âdâbı, İbrahim Hatiboğlu, 1991. XIII, 139 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Hadis Yazım Kuralları, Neslihan Kılavuz, 2002, 100 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Akif Köten).

Hadis İlmî ile Diğer İslâmî İlimlerin Eğitim-Öğretim Yöntemlerinin Mukayesesi, Kerime Şeref, 2007, 130 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

Tahammülü’l-hadis ve Çeşitleri, Neşet Bodur, 1993, 99 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Hadis İmlâ Meclisleri, Yüksel Efil, 1991, 128 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Hadisin Tahammül ve Edâsında Semâ, Arz ve Kıraat Yolları, Mehmet Nazım Şiraz, 2004, 142 y., (Yüksek Lisans), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Yavuz Ünal).

Hadis Alma Yöntemi Olarak İcâzet ve Münâvele, Muhittin Düzenli, Ondokuz Mayıs Üniv., Hadis, Yüksek Lisans, Dan.: Yrd. Doç. Dr. Yavuz Ünal, 2002. VII, 177 y.

b. Rivâyet Keyfiyeti ile İlgili Meseleler

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Mana ile hadis rivayeti, Abdullah Hikmet Atan, 1999, 478 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

Hadis Rivâyetinde Râvî Tasarrufları ve Doğurduğu Problemler, Süleyman Doğanay, 2006, 246 y., (Doktora), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Toksarı).

Hadiste Ref Problemi (Mevkuf ve Maktû hadislerin Rasulullah’a izâfesi), Yusuf Suiçmez, 2005, 322 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaçoğlu).

Fütühât-ı Mekkiye’de Hadisçilerin Metotları Dışında Nakledilen Rivayetler,

Mehmet Ayhan, 2009. IX, 247 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ramazan Ayvalli).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadislerin Mana İle Rivayeti ve Neticeleri, Nihat Yatkın, 1992, 53 y., (Yüksek Lisans), Atatürk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Abdullah Aydın).

Kütüb-i Sittede Sahabilerin Bizzat Gözümlerini Gördüm veya Bizzat Kulaklarımla Duydum Gibi Sözler Kullanarak Hz. Peygamber'den Naklettiği Rivâyetler, Şengün, Merve, Marmara Üniv., Hadis, Yüksek Lisans, Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz, İstanbul 2013, 201 y.,

Rüyada Hadis Rivayeti Hz. Peygamberi Rüyada Görmenin Dini Değeri, Hatice Dülber, 1997, 138 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

Mezhep Mensubiyetinin Hadis Rivayetine Etkisi (Fıkhî Hadisler Bağlamında), Ayşenur Soylu, 2008, 106 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Hüseyin Kahraman).

2. İsnad ile İlgili Meseleler

İsnadın Doğuşu, Emin Uz, 2012, 122 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Salih Karacabey).

a. Sened Tespit Çalışmaları

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadiste Tahric, Cemal Abdullah Aydın, 2009. XV, 265 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

Tahric Literatürü ve Hadis Tenkidindeki Yeri, Ali Budak, 2008, 315 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Görmez).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadiste İ'tibâr ve Sahîh-i Buhârî'de İ'tibâr uygulaması, İsa Eren, 2007, 109 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hayati Yılmaz).

b. Senedde İttisal ve İnkıt

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değerleri, Selahattin Polat, 1981, 134 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Modern Hadis Tartışmaları Bağlamında Muvatta'daki Mürsel Rivâyetler, Rahile Yılmaz, 2014, 520 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

İbn Ebî Hâtim er-Râzî'nin "İlelü'l-Hadis Adlı Eserinde Vasledilmekle İletli

Saydığı Mürsel Rivâyetler, Rahile Yılmaz, 2008. XIII, 238 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Emin Aşıkutlu).

Hadis Usûlünde Mu'allak Kavramı, Ayşe Nur Yamanus, 2013. X, 92 y., (Yüksek Lisans), Yalova Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

Muvatta'daki Belağların Değerlendirilmesi, İrşat Şeyda, 2000, 125 y., (Yüksek Lisans), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hidayet Aydar).

Hadis Rivayetinde Tedlîs ve Çeşitleri, Cüneyt Coşkun, 2006, 119 s., (Yüksek Lisans), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karataş).

Müdelles Hadis ve Tedlis Yapan Raviler, Mustafa Tanrıverdi, 2013, 180 y., (Yüksek Lisans), Iğdır Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Necmettin Şeker).

Hadis Rivayetinde Tedlis Uygulaması ve İbn Hacer'in "Tabakatü'l-Müdellesin" Adlı Eseri, Ömer Mehmet Ulusoy, 2008. VII, 59 y., (Yüksek Lisans), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Abdulkadir Evgin).

c. İsnad Özellikleri

Senedde Uluv-nuzûl ve Avâliler, Ahmet Yücel, 1986, 88 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Salih Tuğ).

Müselles Hadis, Emine Tankuş, 2010. VII, 124 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Emin Aşıkutlu).

d. İsnad Meseleleriyle İlgili Son Dönem Tartışmaları

İsnad ve Metin Çözümlemeleri Bağlamında Geleneksel ve Yeni Yaklaşımlar, Sabri Kızılkaya, 2008, 455 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Dere).

Rivâyet Tekniği Açısından Hadislerin Artması ve Sayısı, Mustafa Karataş, 1998. IV, 305 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Hadis Rivâyetinde Aile İsnâdları, Bekir Kuzudişli, 2005. XV, 456 y., (Doktora), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karataş).

Hukukî İçerikli Merfû Hadisler Bağlamında Müsterek Râvî Teorisi ve Tenkidi, Fatma Kızıl, 2011. XI, 459 y., (Doktora), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

Modern Hadis Tartışmaları Bağlamında Muvatta'daki Mürsel Rivâyetler, Rahile Yılmaz, 2014, 520 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

E. Mervî ile İlgili Meseleler

1. Bilgi Değeri Açısından Hadis

Mütevâtir Hadisler ve Meseleleri, Bilâl Saklan, 1986, 147 y., (Yüksek Lisans),

Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. M. Yaşar Kandemir).

Mütevâtir Hadislerde Nisbilik Meselesi ve Delil Olma Bakımından Doğurduğu İhtilaflar, Sait Türetken, 2000, 87 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

İlk Dönemde Sünnet ve Haber-i Vâhidle İlgili Tartışmalar, Mansur Koçinkağ, 2011, 225 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ahmet Yücel).

2. Sıhhat Durumuna Göre Hadis

a. Sahih

Hadisçilere ve Fıkıhçılara Göre Sahih Hadisin Tanımı ve Şartları, Hüseyin Çakır, 1997, 140 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

İbnü's-Salah'ın Sahih Hadis ile İlgili Görüşlerine Yöneltilen Tenkitler: Irâkî ve İbn Hacer Özelinde, Nagihan Yanar, 2013. VI, 116 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

b. Zayıf

Zayıf Hadis Rivâyeti, Ayşe Esra Şahyar, 2005. X, 295 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

ba. Mürsel

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değerleri, Selahattin Polat, 1981, 134 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Modern Hadis Tartışmaları Bağlamında Muvatta'daki Mürsel Rivâyetler, Rahile Yılmaz, 2014, 520 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

İbn Ebî Hâtîm er-Râzî'nin "İlelü'l-Hadis Adlı Eserinde Vasledilmekle İletli Saydığı Mürsel Rivâyetler, Rahile Yılmaz, 2008. XIII, 238 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Emin Aşıkutlu).

bb. Muallak

Hadis Usûlünde Mu'allak Kavramı, Ayşe Nur Yamanus, 2013. X, 92 y., (Yüksek Lisans), Yalova Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

Muvatta'daki Belağların Değerlendirilmesi, İrşat Şeyda, 2000, 125 y., (Yüksek Lisans), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hidayet Aydar).

bc. Müdelles

Hadis Rivayetinde Tedlis ve Çeşitleri, Cüneyt Coşkun, 2006, 119 s., (Yüksek

Lisans), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karataş).

Müdelles Hadis ve Tedlis Yapan Raviler, Mustafa Tanrıverdi, 2013, 180 y., (Yüksek Lisans), Iğdır Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Necmettin Şeker).

Hadis Rivayetinde Tedlis Uygulaması ve İbn Hacer’in “Tabakatü’l-Müdellesin” Adlı Eseri, Ömer Mehmet Ulusoy, 2008. VII, 59 y., (Yüksek Lisans), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Abdulkadir Evgin).

bd. Müdrec

el-Hatib el-Bağdâdî’nin “el-Faslu li’l-vasli’l-müdrec fi’n-nakl” Adlı Eseri Bağlamında Müdrec Hadisler ve Değeri, Mustafa Aydın, 2007. VII, 117 y., (Yüksek Lisans), Çukurova Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muhammet Yılmaz).

Sahihayn’daki Müdrec Hadisler ve Bunların Genel Bir Değerlendirmesi, Mehmet Yılmaz, 1994, 184 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu).

be. Muzdarib

Hadis Usûlü’nde Muztarib Hadis ve Değeri, Ali Karacelil, 2008. X, 72 y., (Yüksek Lisans), Çukurova Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muhammet Yılmaz).

bf. Şâz

Rivayetlerin Sıhhatinin Tespitinde İlet ve Şâz Olgusunun Fonksiyonu, Muhitin Düzenli, 2008. XI, 275 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Yavuz Ünal).

bg. Musahhaf-Muharref

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadislerde Tashîf ve Tahrîf, Ahmet Tahir Dayhan, 2005, 245 y., (Doktora), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Tashif ve Hadis İlmîne Etkisi, Mülayim Bayındır, 2003, 132 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Erdinç Ahatlı).

c. Mevzû Hadisler

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Mevzu Hadisler (Menşei, Tanıma Yolları, Tenkidi), M. Yaşar Kandemir, 1970, 215 s., (Öğretim Üyeliği Tezi). İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü. (Dan.: Prof. Muhammed b. Tâvit et-Tancî).

Uydurma Hadislerin Doğuşu ve Siyasi ve Sosyo-Politik Olaylarla İlgisi (Hz. Peygamber devrinden Abbasi Halifesi Mu’tasım devrine kadar), Sadık Cihan, 1976, 264 y., (Doçentlik). Atatürk Üniv.,

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Şi'a'nın Hadis Vaz'ındaki Rolü, Cahit Kutlu, 1995, 204 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Mevzuât Kitaplarındaki Mevzû Olmayan Hadisler, Mustafa Söylemez, 2006, 97 y., (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir Palabıyık).

3. Senedin Müntehâsına Göre Hadis

a. Kudsî hadis

- ◆ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadis Tekniği Açısından Kudsî Hadisler, İsa Akalın, 2014. XV, 465 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Akyüz).

- ◆ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadis İlminde Kutsî Hadisler, Hayati Yılmaz, 1992, 105 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Yaşar Kandemir).

“Kudsî Hadis” Olarak Bilinen Hadislerin Kutsal Metinler (Tevrat-İncil) ile İlişkisi, Zeynep Canan Koçak, 2010, 139 y., (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir Palabıyık).

b. Merfû

Hadis İlminde Merfu-Mevkuf İlişkisi, Sabri Çap, 2008. XIII, 342 y., (Doktora), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

Hadiste Ref Problemi (Mevkuf ve Maktû hadislerin Rasulullah'a izâfesi), Yusuf Suiçmez, 2005, 322 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

c. Mevkuf

- ◆ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadis İlminde Merfu-Mevkuf İlişkisi, Sabri Çap, 2008. XIII, 342 y., (Doktora), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

Hadiste Ref Problemi (Mevkuf ve Maktû hadislerin Rasulullah'a izâfesi), Yusuf Suiçmez, 2005, 322 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

- ◆ Yüksek Lisans Çalışmaları

Mevkuf Hadisler ve Değeri, Mehmet Ali Büyükkara, 1993, 100 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşit Küçük).

Mevkuf Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri, Muhammet Yılmaz, 1994, 110 y., (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Nevzat Aşık).

d. Maktû

Maktû Hadis ve Delil Değeri, Mustafa Macit Karagözoğlu, 2007. X, 110 y.,

(Yüksek Lisans), İstanbul Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karataş)..

F. Hadis Tenkîdi

1. Genel Olarak Hadis Tespit ve Tenkîdi

İslâmi Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu, Sait Mehmet Hatiboğlu, 1962. II, 131 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Muhammed Tayyib Okiç).

Hicrî I. Asırda Hadis Tenkit Kriterleri ve İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi, Abdulvahap Özsoy, 2011, 364 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selçuk Coşkun).

Hadislerin Tespit ve Değerlendirilmesinde Anlama Sorunu, Salih Kesgin, 2011, 259 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Yavuz Ünal).

Haneî Usûlünde Hadis Tenkidi, Mutlu Gül, 2014. XII, 281 y., (Doktora), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Salih Karacabey).

Tahric Literatürü ve Hadis Tenkidindeki Yeri, Ali Budak, 2008, 315 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Görmez).

2. İsnad Tenkîdi

İsnad tenkîdi ile alakalı tezler “İsnad” ve “Râvî Tenkîdi” başlıkları altında zikredildiğinden burada tekrar edilmemiştir.

3. Muhtevâ Tenkîdi¹²

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadiste Metin Tenkidi, Enbiya Yıldırım, 1996, 500 y., (Doktora), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Ali Sönmez).

Sünnetin Kur’an’a Arz Usulü, Ahmet Keleş, 1997, 264 y., (Doktora), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Hadisin Tespit ve Tenkidinde “Sünnete Arz”ın Fonksiyonu, Nevzat Aydın, 2008. IX, 191 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Yavuz Ünal).

Hadiste Metin Tenkîdi İlkesi Olarak Pozitif Bilimlere Aykırılık, Osman Oruçhan, 2005. XVI, 510 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

¹² Türkiye’de metin tenkîdi ve muhteva tenkîdi kavramları farklı bazı anlamlarda kullanılabilir. Bu çalışmada Salahattin Polat’ın konu hakkındaki önerisi dikkate alınarak -bu iki kavrama dair tezleri birbirinden ayırabilmek amacıyla- metin içeriğini diğer dîni/aklı vs. esaslara arz etme suretiyle yapılan tenkit çalışmaları muhteva tenkîdi başlığı altında verilmiş, metin üzerinde yapılan diğer tetkikler ise metin tenkidi başlığına alınmıştır. Bk. Salahattin Polat, *Metin Tenkidi*, İstanbul 2010, s, 25.

Hadiste Metin Tenkîdi Prensibi Olarak Tarihe-Vâkıaya Aykırılık, Ali Arslan, 2007. XII, 184 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Osman Güner).

Rivayetlerin Hz. Peygambere Aidiyetini Tespit Ve Değerlendirmede Aklın Rolü, Yavuz Ünal, 1997. IX, 214 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Sadık Cihan).

İsrâiliyyât-Hadis İlişkisi (Hadis-Yahudi kültürü tartışmaları), Özcan Hıdır, 2000. IX, 413 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

Yahudi Kültürünün Hadislere Etkisi, Ali Kuzudişli, 2004, 254, XV y., (Doktora), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Nevzat Aşık).

İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Hadis / Sünnet Anlayışı ve Metin Tenkidindeki Yeri, Orhan Yılmaz, 2013, 242 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları.

Ebû Hureyre'nin Kur'an'a Arzettiği Rivâyetler, Fahri Ulucak, 2010. IV, 108 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Emin Aşıkutlu).

Hz. Aişe'nin Hadis İlmindeki Yeri ve Metin Tenkidi Yöntemleri, Neriman Veliolu, 2014. VII, 114 y., (Yüksek Lisans), Fatih Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hasan Yenibaş).

Hadisin Güvenirliğini Tespitte Lafız ve Mâna Bozukluğunun Fonksiyonu, Behlülj Kanacevic, 2005. VIII, 116 y., (Yüksek Lisans), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Yavuz Ünal).

Serahsi'nin Mebsut'unda Metin Tenkidi (1-15 cüzler arası), Mehmet Durmuş Çiftçioğlu, 1995, 93 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Serahsi'nin "el-Mebsût"undaki Hadis Metin Tenkitlerinin Tahlili (XVI-XXX. cüzler), Ayşe Varol, 2008. X, 72 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Toksarı).

Mizânul-i'tidâl'de Metin Tenkidi, Nimet Ceylan, 2002. IX, 88 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özşenel).

4. Metin Tenkidi¹³.

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar.

¹³ Bu çalışmada metin içeriğini diğer dîni/akli vs. esaslara arz etme suretiyle yapılan tenkit çalışmaları muhteva tenkidi başlığı altında verilmiş, metin üzerinde yapılan diğer tetkikler ise metin tenkidi başlığına alınmıştır.

Rivayetlerin Sıhhatinin Tespitinde İlet ve Şâz Olgusunun Fonksiyonu, Muhittin Düzenli, 2008. XI, 275 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Yavuz Ünal).

Hadis Rivâyetinde Râvî Tasarrufları ve Doğurduğu Problemler, Süleyman Doğanay, 2006, 246 y., (Doktora), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Toksarı).

Hadislerde Tashîf ve Tahrîf, Ahmet Tahir Dayhan, 2005, 245 y., (Doktora), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

el-Hatîb el-Bağdâdî’nin “el-Faslu li’l-vasli’l-müdreç fi’n-nakl” Adlı Eseri Bağlamında Müdreç Hadisler ve Değeri, Mustafa Aydın, 2007. VII, 117 y., (Yüksek Lisans), Çukurova Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Muhammet Yılmaz).

Sika’nın Ziyadesi (Ziyadetü’s-sika), Yusuf Suiçmez, 1998, 150 y., (Yüksek Lisans), Karadeniz Teknik Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Sadık Kemal Sandıkçı).

Tashîf ve Hadis İlmine Etkisi, Mülayim Bayındır, 2003, 132 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Erdiñç Ahatlı).

Mezhep Mensubiyetinin Hadis Rivayetine Etkisi (Fikhî Hadisler Bağlamında), Ayşenur Soylu, 2008, 106 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Hüseyin Kahraman).

G. Sünnet ve Hadis ile İlgili Yaklaşımlar.

1. İslâm Âlimlerinin Sünnet ve Hadisle İlgili Yaklaşımları.

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar.

Sahabenin Sünnet Anlayışı, Bünyamin Erul, 1996, 451 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Hiz. Ömer’in Sünnet Anlayışı, Ebubekir Sifil, 2006, 214 y., (Doktora), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu).

Tâbiûnun Sünnet Anlayışı, Arif Ulu, 2006. XIV, 290 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

Hicri İlk Üç Asırda Sünnet Anlayışı, Ahmet Uyar, 2000, 114 y., (Doktora), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Hicri İlk İki Asırda Farklı Şehirlerde Amel Telakkisi Oluşumunda Sünnet ve Hadisin Yeri, Halit Özkan, 2006. IX, 329 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).

İmam Ebu Hanife’nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebi’nin Hadis Metodu, İsmail Hakkı Ünal, 1989. X, 329 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

- İbnü'l-Kattân'ın Hadis Anlayışı*, Hüseyin Akgün, 2004. VIII, 211 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Ahmet Yücel)
- Şâfiî Öncesinde ve İmâm Şâfiî'de Sünnnet*, İshak Emin Aktepe, 2005. VI, 281 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).
- Ahmed b. Hanbel'in Hadis Anlayışı ve Müsned*, Arif Alkan, 1997, 95 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Sait Hatipoğlu).
- el-Câhiz'in Sünnnet/Hadis Anlayışı*, Hüseyin Akyüz, 2004. VIII, 286 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal).
- İbn Kuteybe ve Hadis Anlayışı*, Hatice Dülber, 2008. VI, 236 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).
- el-Esrâr İsimli Eseri Çerçevesinde Ebu Zeyd ed-Debûsî'nin Hadis Anlayışı*, Recep Tuzcu, 2009. VI, 299 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal).
- İbn Hazm ve Hadisteki Metodu*, Selman Başaran, 1977. IV, 236 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).
- Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzi'nin Hadisdeki Yeri ve Metodu*, Nurettin Boyacılar, 1978. VII, 153 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).
- İbn Teymiyye'nin Minhâcu's-sünne Kapsamında Rivayetleri Kabul ve Red Kriterleri*, Salih Özer, 1998. VII, 406 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).
- İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Hadis / Sünnnet Anlayışı ve Metin Tenkidindeki Yeri*, Orhan Yılmaz, 2013, 242 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal).
- İsmail Hakkı Bursevi'de Hadis Tespit ve Yorumu*, Seyit Avcı, 1999, 375 y., (Doktora), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu).
- Hadimi'nin el-Berika'da İzlediği Hadis Metodolojisi ve Hadis İlmindeki Yeri*, Yakup Koçyiğit, 2011, 477 y., (Doktora), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Zeke-riya Güler).
- ♦ Yüksek Lisans Çalışmaları.
- Buhâri'nin Kullanımına Göre Allah'ın Öğrettikleri Kavramı Işığında Sünnnetin Kaynağı Meselesi*, Asiye Gümüş, 2002, 77 y., (Yüksek Lisans), Sakarya Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Hayati Yılmaz).
- Ebu'l-Hasen el-Mâverdi'nin Hadis Anlayışı -Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn isimli eseri özelinde-*, Hüsnü Özmen, 2006. XX, 262 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mehmet Görmez).
- Ebu Bekr Muhammed es-Serahsi'nin Hayatı, Sünnnet Anlayışı ve Mabsût'un İlk*

İki Cildindeki (Taharet ve Namaz Kitaplarındaki) Hadislerin Tahriri, Abdullah Yıldız, 1992, 43 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Ali Toksarı).

Kurtubi ve Hadis Metodu, Mehmet Durmuş, 1993, 125 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Ali Sönmez).

İbn Teymiyye’nin Hadis Tenkitçiliği, M. Hamit Yürter, 2014. XIV, 108 y., (Yüksek Lisans), Dicle Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Ali Budak).

Şâtıbî’nin el-Muvâfakât’ında Hadis ve Sünnet Anlayışı, Harun Karipçin, 2011. IX, 125 y., (Yüksek Lisans), Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mirza Tokpunar)

Demiri ve Hayatü’l-Hayevân Adlı Eseri Işığında Hadis Anlayışı, Hüseyin Akyüz, 1997, 143 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

İbnü’l-Hümâm’ın Fethu’l-Kadîr’de Hadis Usûlü Meselelerine Yaklaşımı, Bekir Özüdoğru, 2008. VI, 119 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).

Süyûtî’nin Leâli’deki Kaynakları ve Tenkîd Metodu, Mevlüt Karayılan, 1994, 143 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Mehmet Sait Hatipoğlu).

Şah Veliyyullah Dehlevi’nin (Ö, 1176/1762) Huccetullâhi’l-Bâliga adlı eseri ışığında hadis anlayışı, Eyyüp Akdağ, 2000, 146 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Kamil Çakın).

Abdu’l-Hayy el-Leknevi’nin Hayatı ve Hadis Anlayışı, Hilal Mertoğlu, 2003. VIII, 131 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Mehmet Emin Özafşar).

Abdülhay el-Leknevi (ö, 1304/1887) Hayatı, Eserleri ve el-Ecvibetü’l-Fadıla Adlı Eseri Özelinde Hadisçiliği, Ömer Sadıker, 2014, 174 y., (Yüksek Lisans), Çukurova Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Bekir Tath).

Fazlur Rahman’ın Hadis Anlayışı, Ali Kuzudişli, 1997, 134 y., (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Nevzat Aşık).

Yusuf el-Kardavî’nin Hadis ve Sünnetle İlgili Görüşleri, Sezgin Misir, 2010, 262 y., (Yüksek Lisans), Rize Üniv. (Recep Tayyip Erdoğan Üniv.). (Dan.: Doç. Dr. Yavuz Köktaş).

Hamza b. Abdullah el-Melîbârî’nin hadis problemleri ile ilgili görüşleri üzerindeki tartışmalar ve değerlendirilmesi, Abdulvasıf Eraslan, 2014, 135 s., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

2. Ekollerin Sünnet ve Hadisle İlgili Yaklaşımları

a. Şâfiî Mezhebi ve Ehl-i Hadis'in Yaklaşımı

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Şâfiî Fıkıh Usûlünde Hadis Metodolojisi, Hüseyin Güleç, 2002. VII, 355 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaçoğlu).

Şâfiî Öncesinde ve İmâm Şâfiî'de Sünnet, İshak Emin Aktepe, 2005. VI, 281 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).

Sünnet ve Hadisi Değerlendirme ve Anlamada Ehl-i Rey - Ehl-i Hadis Yaklaşımları ve İmâm Şeybani, Mehmet Özşenel, 1999, 208 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

Ehl-i Hadis'in Düşünce Yapısı, Kadir Gürler, 2002. V, 260 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaçoğlu).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Üç Eseri Çerçevesinde İmâm Şafii'nin Bazı Hadis Meselelerine Yaklaşımı, İshak Emin Aktepe, 1999, 102 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Raşit Küçük).

İmâm Şafii'nin er-Risalesi ve Hadis İlmi, Şaban Çiftçi, 1998, 115 y., (Yüksek Lisans), Süleyman Demirel. (Dan.: Prof. Dr. Talat Sakallı).

er-Risâle ve Hadis İstihlaları, Fuat İstemi, 2011, 215 y., (Yüksek Lisans), Dicle Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ahmet Keleş).

Ehl-i hadisin Akıl, Kıyas ve Re'ye Bakışı, Ayhan Baştürk, 2002, 133 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaçoğlu).

b. Hanefî Mezhebi'nin Yaklaşımı

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

İmâm Ebu Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebi'nin Hadis Metodu, İsmail Hakkı Ünal, 1989. X, 329 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Sünnet ve Hadisi Değerlendirme ve Anlamada Ehl-i Rey - Ehl-i Hadis Yaklaşımları ve İmâm Şeybani, Mehmet Özşenel, 1999, 208 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan).

Hanefî Usûlünde Hadis Tenkidi, Mutlu Gül, 2014. XII, 281 y., (Doktora), Uludağ Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Salih Karacabey).

"el-Fusûl fi'l-Usûl" İsimli Eseri Bağlamında Cassâs'ın Hadis İlmindeki Yeri, Nejla Hacıoğlu, 2010, 294 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaçoğlu).

el-Esrâr İsimli Eseri Çerçevesinde Ebu Zeyd ed-Debûsî'nin Hadis Anlayışı, Re-

cep Tuzcu, 2009. VI, 299 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Haneî Mezhebi Fıkıh Usûlünde Sünnet Anlayışı, Serkan Demir, 2006, 124 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Raşit Küçük).

Haneîlerde Sünnet-Kıyas İlişkisi, Sema Tombul, 2011, 121 s., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Hüseyin Kahraman).

Ebu Bekr Muhammed es-Serahsî'nin Hayatı, Sünnet Anlayışı ve Meksût'un İlk İki Cildindeki (Taharet Ve Namaz Kitaplarındaki) Hadislerin Tahriri, Abdullah Yıldız, 1992, 43 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Ali Toksarı).

Serahsî'nin Meksut'unda Metin Tenkidi (1-15 cüzler arası), Mehmet Durmuş Çiftçioğlu, 1995, 93 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Selahattin Polat).

Serahsî'nin "el-Meksût"undaki Hadis Metin Tenkitlerinin Tahlili (XVI-XXX. cüzler), Ayşe Varol, 2008. X, 72 y., (Yüksek Lisans), Erciyes Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Toksarı).

c. Mutezile'nin Yaklaşımı

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Mutezile'nin Hadis Anlayışı, Hüseyin Hansu, 2002, 349 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu).

el-Câhiz'in Sünnet/Hadis Anlayışı, Hüseyin Akyüz, 2004. VIII, 286 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Mutezilenin Hadis Görüşleri, Tevhit Bakan, 1987. VII, 103 y., (Yüksek Lisans), Atatürk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İbrahim Canan).

Ebu'l-Kâsım el-Ka'bî ve Kabûlü'l-Ahbâr ve Marifetü'r-Ricâl İsimli Eseri, Taha Çelik, 2009. X, 100 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Bilal Saklan).

d. Şia'nın Yaklaşımı

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Şia'nın Hadis Anlayışı, M. Cemal Sofuoğlu, 1977. IX, 172 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Hadis Tenkidi Yönünden el-Kâfi Üzerine Bir İnceleme, M. Cemal Sofuoğlu, 1982. III, 141 y., (Doçentlik). Ankara Üniv.,

Zeydiyye'nin Hadis Anlayışı, Kadir Demirci, 2005. VIII, 287 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbasoğlu).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Hadis Ravilerinde Şiiilik Eğilimi

Hazırlayan: Muhammed Enes Topgül, 2010, 370 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Hasan Cirit).

Şia'da Ricâl İlminin Gelişimi ve Bu Alanda Yapılan Çalışmalar, Necmettin Oğur, 2002, 148 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

Şia Hadis Alma Usulünde İlk Raviler, Ahmet Çolak, 1993, 137 y., (Yüksek Lisans), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

Şi'a'nın Hadis Vaz'ındaki Rolü, Cahit Kutlu, 1995, 204 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

İmamiyye İsnâşeriyye Şia'sı ve Hadis, Ahmet Bedir, 1995, 142 y., (Yüksek Lisans), Harran Üniv. (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Canan).

e. Diğer Gruplar

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hanbelî Mezhebi Fıkıh Usûlcülerinin Hadis/Sünnet Metodolojisi, Ramazan Özmen, 2004. VIII, 319 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Hayri Kırbasoğlu).

Muhaddis Sûfîlerin Hadis Usûlü ve Hadisleri Anlama Yöntemleri (H. IV. - V / M. X.-XI. asır), Fikret Karapınar, 2006, 363 y., (Doktora), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Bilal Saklan).

İslâm'da Yenilenme Düşüncesi Açısından Modernistlerin Sünnet Anlayışı, İbrahim Hatiboğlu, 1996. IV, 418 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir).

İsnad ve Metin Çözümlemeleri Bağlamında Geleneksel ve Yeni Yaklaşımlar, Sabri Kızılkaya, 2008, 455 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Dere).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Oryantalistlerin Hadislerin Menşeyini Tespite Yönelik Yöntemleri, Fatma Kızıl, 2005. X, 85 y., (Yüksek Lisans), Uludağ Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İbrahim Hatiboğlu).

H. Hadis İlimleri

1. Ricâl Tenkidi İlmi

Ricâl tenkidi ile alakalı tezler “Râvî İle İlgili Meseleler” başlığı altında verildiğinden, burada tekrar edilmemiştir.

2. İlelü’l-Hadis İlmi

İlelü’l-Hadis ilmi, Ayhan Tekineş, 1991, 84 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Yaşar Kandemir)

İlel Edebiyatı ve Kuralları, Kudret Karaçam, 2004, 121 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Bilal Saklan).

İbn Ebi Hatim ve İlelü’l-Hadis Adlı Eseri, Halit Boz, 1997, 92 y., (Yüksek Lisans), Atatürk Üniv., (Dan.: Doç. Dr. İbrahim Bayraktar).

İbn Ebi Hâtîm er-Râzî’nin “İlelü’l-Hadis Adlı Eserinde Vasledilmekle İletli Saydığı Mürsel Rivâyetler, Rahile Yılmaz, 2008. XIII, 238 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Emin Aşıkcutlu).

3. Muhtelifu’l-hadis/Müşkilü’l-hadîs İlmi

Muhtelifu’l-Hadis İlmi: Doğuşu, Muhtevası ve Çözüm Yolları (Hadislerde görülen ihtilâflar ve çözüm yolları), İsmail Lütfi Çakan, 1982, 292 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Salih Tuğ).

Müşkilü’l-hadis ilmi, Ayhan Tekineş, 1997. VII, 454 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşit Küçük).

Kur’an âyetleri ve Hadisler Arasında Görülen Teâruz ve Çözüm Yolları, Müjdat Uluçam, 1997. V, 454 y., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Yrd. Doç. Dr. Raşit Küçük).

Fethu’l-Bârî’de İhtilâflı Hadislerin Değerlendirilmesi, Fethullah Yılmaz, 2013. X, 435 s., (Doktora), Marmara Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ramazan Ayyvallı).

4. Esbâbu vurûdi’l-hadis İlmi

Esbabu vurûdi’l-hadis ve Bunun İslâm Teşriindeki Yeri ve Önemi, Ramazan Ayyvallı, 1979, 124 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Talat Koçyiğit).

Hadislerin Anlaşılmasında Bağlamanın Rolü, Nurullah Agitoğlu, 2012, 245 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Bayraktar).

5. Garibu’l-hadis İlmi

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Garibu’l-hadis Nevinin Doğuşu ve Abdülgafir b. İsmail’in el-Müfhim li şerh-i garibi Sahih-i Müslim Adlı Eseri, Abdülkadir Palabıyık, 1997. XXVI, 284 y., (Doktora), Dokuz Eylül Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Yardım).

Edebi Tür Olarak Garibû'l-hadis (kaynak-metod ve muhteva analizi), Yusuf Akgül, 2006, 281 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Ali Dere).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Garibu'l-hadis İlmî: Mahiyeti, Tarihçesi, Müellifler ve İstanbul Kütüphanelerindeki Yazmaları, Veli Kayhan, 1984. VI, 64 y., (Yüksek Lisans), Marmara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. Fahrettin Atar).

6. Nâsîh-Mensuh İlmî

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadiste Nâsîh-Mensuh Mes'alesi, Ali Osman Koçkuzu, 1976. XIII, 346, 11 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.:).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

en-Nasih ve'l-mensuh fi'l-hadis (hadis'de nasih ve mensuh) Ahmed b. Muhammed b. Muzaffer b. el-Muhtar er-Razi (vefatı: 631h.-1234 m.), Adnan Kudsi, 1988, 73 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu).

Sünnet'in Kur'an-ı Neshi Meselesi, Medet Coşkun, 1995, 179 y., (Yüksek Lisans), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Hayri Kırbaoğlu).

7. Fıkhu'l-hadis İlmî

♦ Doktora ve Üstü Çalışmalar

Hadislerin Tespit ve Değerlendirilmesinde Anlama Sorunu, Salih Kesgin, 2011, 259 y., (Doktora), Ondokuz Mayıs Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Yavuz Ünal).

Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu, Mehmet Görmez, 1995. II, 390 y., (Doktora), Ankara Üniv., (Dan.: Doç. Dr. M. Hayri Kırbaoğlu).

Hadislerin Anlaşılmasında Bağlamın Rolü, Nurullah Agitoğlu, 2012, 245 y., (Doktora), Atatürk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. İbrahim Bayraktar).

♦ Yüksek Lisans Çalışmaları

Fıkhu'l-hadis ilmi: Hadislerin Anlaşılmasında Takip Edilen Usûl, Ömer Özpınar, 1996, 206 y., (Yüksek Lisans), Selçuk Üniv., (Dan.: Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu).

III. Değerlendirme

Türkiye'de hadis usûlü alanında hazırlanan tezler konuları açısından tetkik edildiğinde, araştırmacıların, özellikle 1976 yılından itibaren hadis usûlünün çok çeşitli meselelerine dair çalışmalar yaptıkları görülmektedir.¹⁴ Hazırlanan

¹⁴ 1976 senesine kadar hadis usûlü ile irtibatlı olarak sadece 1962 senesinde Mehmet Sait Hati-

tezler arasında, hadis usulünün listede belirlenen her bir ana başlığıyla ilgili çalışma bulmak mümkündür. Tezlerin bu başlıklara göre sayısal dökümü çıkarıldığında;¹⁵ Kavramsal Olarak Sünnet ve Hadise dair 13, Usûl Tarihi ve Literatürüne dair 18, Râvî İle İlgili Meselelere dair 45, Rivâyet ve İsnad İle İlgili Meselelere dair 33, Mervî İle İlgili Meselelere dair 32, Hadis Tenkidine dair 27, Sünnet ve Hadis ile İlgili Yaklaşımlara dair 63, Hadis İlimlerine dair de 20 tez yapıldığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere listede “Kavramsal Olarak Sünnet ve Hadis” konusuyla ilgili 13 tez bulunmaktadır. Bu başlık altında genel olarak sünnetin mâhiyeti ve dindeki yeriyle alakalı çalışmalar sıralanmıştır. Ancak konunun, “Sünnet ve Hadis ile İlgili Yaklaşımlar” başlığıyla da bağlantılı olduğu ve ilgili bazı tezlerin orada bulunabileceği dikkate alınmalıdır. “Usûl Tarihi ve Literatürü” başlığı altında, hadis usûlünün gelişim süreci hakkında bilgi veren ve hadis usulünün yazılı kaynaklarını inceleyen tezler derlenmiştir. Bu başlık altında büyük çoğunluğu yüksek lisans düzeyinde olan 18 tez tespit edilebilmiştir. Listede “Râvî” başlığıyla ilgili 45 tez bulunmaktadır. Bu sayı oran olarak fazla görüne de söz konusu başlıkla ilgili işlenmemiş daha pek çok mesele bulunduğu söylenebilir. Listenin “Rivayet ve İsnad” bölümünde, hem hadis öğrenimi ve diğer rivayet meseleleri, hem de “sened tespiti”, “ittisal-inkitâ” ve “isnadla ilgili son dönem tartışmaları” gibi isnad meselelerini inceleyen tezler sıralanmıştır. Bu başlık altında 12’si doktora düzeyinde olmak üzere 33 tez tespit edilmiştir. Çeşitli kriterlere göre tasnif edilen hadis türleri ve ilgili meselelere dair çalışmaların listelendiği “Mervî” başlığı altında ise 32 tez yer almaktadır. Bu çalışmaların yarısından fazlasını, sıhhat durumuna göre hadis türlerini inceleyen tezler oluşturmaktadır. Bununla birlikte söz konusu tezlerin çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde olduğu ifade edilmelidir. Listede “Hadis Tenkidi” başlığı altında 27 tez bulunmaktadır.¹⁶ Bu bölümde yer alan tezlerin, -önceki bölümlerin aksine- çoğunlukla doktora düzeyinde olması dikkat çekicidir. Listeye göre en çok çalışma “Sünnet ve Hadis ile İlgili Yaklaşımlar” üzerine yapılmıştır. Bu bölümde hem tek tek İslâm âlimlerinin sünnet ve hadis anlayışlarını, hem de ekollere ait metod ve yaklaşımları inceleyen tezler bulunmaktadır. Ayrıca sünnet anlayışını dönemler ve nesillerle bağlantılı olarak inceleyen tezler de hazırlanmıştır. Bu başlık altındaki tezlerin de yarısından fazlasının doktora düzeyinde olduğu görülmektedir. İlelü’l-hadis, muhtelifu’l-hadis, garibu’l-hadis gibi “Hadis İlimleri”ni

---

boğlu tarafından hazırlanan *İslâmi Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu* başlıklı doktora tezi ve Yaşar Kandemir tarafından hazırlanan *Mevzû Hadisler* başlıklı öğretim üyeliği tezi tespit edilebilmiştir.

- ¹⁵ Listedeki bazı tezlerin, birden çok ana başlıkla irtibatlı olmaları sebebiyle birkaç defa sayıma dâhil edildiğini belirtmek faydalı olacaktır. Ancak aynı ana başlık içerisinde birden fazla geçen tezler tekrar sayıma dâhil edilmemiştir.
- ¹⁶ İsnad ve râvî tenkidi ile ilgili tezlerin bu sayıma dâhil edilmediği kaydedilmelidir. Söz konusu meselelere dair tezler ilgili başlıklar altında verildiğinden burada tekrar edilmemiştir.

inceleyen bölümde ise 20 tez tespit edilebilmiştir.¹⁷

Listede -daha önce de ifade edildiği gibi- hadis usulü ve usûl tarihi ile ilgili iki yüz on kadar tez yer almaktadır. Bu sayı hadis alanında hazırlanan tezlerin yaklaşık yüzde yirmisine tekabül etmektedir. Türkiye’de hadis usulü ile alakalı çalışmaların bu sayıya ulaşması elbette sevindiricidir. Ayrıca bu çalışmalar arasında doktora tezlerinin oran olarak hayli fazla olduğu da görülmektedir. Hadis alanında hazırlanan tezler içerisinde doktora tezlerinin nispeti yüzde yirmi bir kadarken hadis usulü söz konusu olduğunda bu oran yüzde otuz sekize ulaşmaktadır. Aslen bu durum, Türkiye’de hadis usulü konularına verilen önemi göstermesi açısından oldukça anlamlıdır. Bununla birlikte hadis usulü alanında hala çalışılmamış/çalışılması gereken pek çok meselenin bulunduğu ifade edilmelidir. Ayrıca usûlle alakalı temel bazı konuların sadece yüksek lisans düzeyinde çalışılıp haklarında doktora tezi bulunmadığı da hatırlatılmalıdır.

Tez içeriklerinin nitelik açısından yeterli olup olmadığı yahut özellikle hangi konularda tez hazırlanması gerektiği gibi sorulara verilecek cevaplar bu liste çalışmasının kapsamını aşmaktadır.¹⁸ Ancak genel bir değerlendirme yapmak gerekirse muhaddislerin, özellikle de ilk dönem muhaddislerinin usûl anlayış ve kriterlerini, yine onların kullandıkları kavram ve terimleri zihinlerde berraklaştıracak daha pek çok çalışmaya ihtiyaç bulunduğu ifade edilebilir. Ayrıca günümüz teknik imkânlarından azamî ölçüde faydalanarak detayları daha iyi yakalayabilen, çok farklı açılardan analizler içeren tezlerin sayıca artması da bir temenni olarak kaydedilebilir.

¹⁷ Ricâl Tenkidi ile alakalı tezler “Râvî” başlığı altında verildiği için burada tekrar edilmemiş, dolayısıyla bu sayıma dâhil edilmemiştir.

¹⁸ Hadis alanındaki tezlerin içerikleri hakkında değerlendirmeler için bk. Salahattin Polat, “Modern Dönemde Hadis İlminin Temel Meseleleri”, *Modern Dönemde Dini İlimlerin Temel Meseleleri (İlmî Toplantı)*, İstanbul 2007, s. 219.